

บทบรรณาธิการ

“การสื่อสารสมัยนี้...เนรมิตอะไรก็ได้”

โลกทางสังคมรอบล้อมชีวิตคนเราทุกวันนี้ มีความซับซ้อนและย้อนเยื้องกว่าที่เรา เคยเข้าใจกันมากมายนัก เพราะแม้แต่ “ความเป็นจริง” (reality) ที่อยู่รอบตัวเรา ก็อาจจะไม่จำเป็นต้องเกิดและดำรงอยู่จริงๆ อีกต่อไป อันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงร่วมสมัยที่ว่า “การสื่อสารสมัยนี้...เนรมิตอะไรก็ได้” นั่นเอง

หากพิจารณากันในเชิงปรัชญาแล้ว ในขณะที่นักปรัชญาสายปฏิฐานนิยม (positivism) ต่างเห็นพ้องต้องกันว่า “ความจริงมีอยู่แล้ว” (the truth is out there) และเป็นสิ่งที่สัมผัสหรือสังเกตเห็นได้ เพราะฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่ของนักวิจัยและนักสื่อสารที่จะสะท้อนภาพความเป็นจริงดังกล่าวให้ปรากฏออกมาตาม “สภาพที่เป็นอยู่” (being) แต่ทว่า ในปีกของนักปรัชญาสายนิเสธนิยม (negativism) กลับโต้แย้งว่าใดๆ ในโลกล้วน “ประกอบสร้าง” ผ่านภาษาและการสื่อสารด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้น เราจึงไม่อาจศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมด้วยจักขุสัมผัสจริงเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้อง “วิพากษ์” ตั้งคำถามต่อปรากฏการณ์ที่ล้อมรอบตัวเราไปด้วยเช่นกัน

และเพื่อพิสูจน์ให้เห็นพลังของการสื่อสารที่จะ “เนรมิต” สรรค์สร้างความเป็นจริง ให้กลายมาเป็นโลกแวดล้อมรอบตัวปัจเจกบุคคลอย่างเราๆ บทความหลากหลายในวารสารวิชาการ *วารสารศาสตร์* เล่มนี้ ที่แม้จะนำเสนอเนื้อหาหลายรสหลากหลายประเด็น แต่ว่างก็พ้องเสียงกันตั้งคำถามต่อการประกอบสร้างความเป็นจริงผ่านจักรวาลแห่งสื่อต่างๆ

เริ่มต้นด้วย วารี ฉัตรอุดมผล ที่ขยับเลนส์และปรับโฟกัสให้เราเห็นถึงการเสกสรรเรื่องเล่าอันเนื่องมาแต่แรงบันดาลใจจากเรื่องจริง ผ่านวิถีแห่งศิลปะการถ่ายภาพแบบที่เรียกขานอย่างเก๋ไก๋ว่า “Tableau Staged Photography” ทั้งนี้ แม้ว่าจะเป็นภาพถ่ายเพียงหนึ่งภาพ แต่ก็ผ่านการนิรมิตสัญลักษณ์และความหมายเอาไว้อย่างประณีตและแยบยล

หากเรื่อง “เพศ” เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างว่า ผู้คนต่าง “ปิดกันให้เซต” จิรเวทย์ รักชาติ ได้เลือกใช้ระเบียบวิธีแบบโบราณคดีวิทยาแห่งความรู้ (archeology of knowledge) ของนักวิชาการแห่งปลายศตวรรษที่ 20 ชาวฝรั่งเศสอย่าง มิเชล ฟูก็อดต์ (Michel Foucault) มาขุดค้นความสัมพันธ์เชิงอำนาจผ่านพื้นที่ของการสื่อสารในฐานะวัตถุของวาทกรรมและวัตถุของความรู้ต่างๆ โดยเฉพาะการพินิจพิเคราะห์กรณีศึกษากรอบความรู้ (episteme) เรื่องเพศที่สื่อสารผ่านบทเพลงไทย

จากนั้น ในประเด็นเรื่อง “เพศ” ที่ “ปิดกันให้ชัด” นี้อีกเช่นกัน ที่ทั้งทีมทริโอสามคนคือ กัลยกร วรกุลลัญฐานีย์ พรรณวดี ประยงค์ และรุจน์ โกมลบุตร กับทีมคู่อิตสองสาวอย่างประไพพิศ มุทิตาเจริญ และนิธิดา แสงสิงแก้ว ได้นำเสนอบทความวิจัยในสองแง่มุม โดยบทความแรกสนใจย้อนทบทวนประเมินผลการทำงานของภาคีเครือข่ายใน 3 พื้นที่ที่มุ่งหวังส่งเสริมให้พ่อแม่พูดคุยเปิดใจเรื่องเพศกับลูกวัยรุ่น ส่วนบทความหลังสนใจวิเคราะห์ความคิดเห็นของลูกหลานวัยรุ่นและบรรดาผู้ปกครองที่มีต่อการฝึกอบรมเรื่องเพศ อันเป็นเรื่องที่ถูกสื่อสารความหมายว่า “ยิ่งห้ามก็เหมือนกับยิ่งยุ”

เมื่อขยับจากการสื่อสารแบบพูดคุยมาสู่โลกของสื่อมวลชนกันบ้าง อนงค์นาฏ รัศมีเวียงชัย ได้สนใจฉายมุมมองของชาวตะวันตก หรือแม้แต่ชาวเอเชียด้วยกันอย่างจีน ที่ได้ลงรหัสคัดสรรภาพตัวแทนความหมายของประเทศไทยมาสื่อสารผ่านโลกเซลลูลอยด์ โดยผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่า ทุกครั้งที่แกนหมามเตยหมุนฉายภาพเคลื่อนไหวสู่ผืนจอในโรงภาพยนตร์ ภาพประเทศไทยก็ถูกตีความผ่านสายตาและจุดยืนแบบ “ตะวันออกนิยม” (Orientalism) ที่กำกับอยู่เป็นเบื้องหลังการถ่ายทำนั้น

และปิดท้ายด้วยสองบทความที่ว่าด้วยโลกของสื่อใหม่ บทความแรกของ ไร่ไพพรรณ บุญพงษ์ และพรธาสี ภูหลาบ ได้วิเคราะห์กรณีการสื่อสารผ่านช่องทางเฟซบุ๊กของมูลนิธิอิสรชน ซึ่งประกอบสร้างอัตลักษณ์ตัวตนของกลุ่มคนไร้บ้าน ที่คนส่วนใหญ่จะมองว่าเป็นคนเร่ร่อนและจรจัด แต่ด้วยเรื่องเล่าผ่านเฟซบุ๊กที่แตกต่างออกไป ภาพตัวตนดังกล่าวได้ถูกรื้อและถอดถอนเสียใหม่ให้กลายเป็น “ผู้ใช้ชีวิตในที่สาธารณะ” กับอีกหนึ่งบทความของ Sascha Funk ที่เห็นว่า สื่อใหม่เป็นพื้นที่ที่ผลิตความหมายและวิธีคิดให้กับผู้คนร่วมสมัย ผู้เขียนจึงได้ขยายแง่มุมของสื่อใหม่จากระดับท้องถิ่น ไปตรวจสอบความสำเร็จของธุรกิจสื่อออนไลน์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กับอิทธิพลที่มีต่อพฤติกรรมของผู้ใช้ที่หลุดเข้าไปอยู่ในวังวนของพื้นที่เสมือนเหล่านั้น

เพราะ “การสื่อสารสมัยนี้...เนรมิตอะไรก็ได้” การทำความเข้าใจในแง่มุมต่างๆ ที่พลังของการสื่อสารกำลังมีปฏิสัมพันธ์ต่อโลกรอบตัวเรา จึงมีความจำเป็นที่นักสื่อสารศึกษาจะวิเคราะห์วิพากษ์อย่างรอบด้าน อันเป็นส่วนหนึ่งที่จะสรรค์สร้างให้การสื่อสารเป็นพื้นที่ที่สร้างสรรค์สังคมอย่างแท้จริง

สมสุข หินวิมาน

บรรณาธิการ